

Емилије Јован

ЗБРКА РИЈЕШЕНИХ ЗАДАЧАКА ИЗ ЖИВОТА И ПОТИКЕ

B u δ λ u o μ e κ a „A i o p a ”

κιενᾶ 171

Copyright © 2024 Елиезер Папо

Copyright © 2024 за Србију, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати,
прештампавати или преносити у било којој форми или било којим
средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити
на било који други начин или било којим другим средствима
дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача.

Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор
и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

ЕЛИЕЗЕР ПАПО

ЗБРКА
РИЈЕШЕНИХ
ЗАДАТАКА
ИЗ ЖИВОТА
И ПОЕТИКЕ

АГОРА

Посвета изворних Сефардских ѡрича гласила је:

*Мишиани,
с љубављу,
Некада и мале сївари љосїтану велике усїомене...*

И она наставља да се вијори, сада само с још већом љубављу и поштовањем, и над овим поновљеним и доброно проширеним издањем истих.

На концу, није ли већ Соломон у премудрости својој објективно описао синовско-мајчински однос, рекавши:

קָמָה בְּנֵי קָה וַיַּאֲשִׁרֵה... רַבּוֹת בְּנֹות עָשָׂו חִילְגָּדֶת עַל־כָּלָנָה:

Синови њени се дижу и блајосиљају је... „Чесїтиће су мноће жене, али ћи их све нагмашијеш!” (Приче Соломонове 31:28, 29).

Истовремено, дванаестерачки препјев библијског *Плача
Јеремијиној*, посвећујем свом дједу, а Мишанином тати,

проф. Батрићу Ђоровићу

који је, унаточ оправданом физичком одсуству из мага
дјетињства (умро је прије него што сам се ја родио), духовно

био свакодневно присутан у мом животу, а и сад је. Од њега сам, што кроз генетику, што кроз библиотеку (коју сам испрва само листао с поштовањем, а потом годинама овиснички брстио), али понажише кроз бакине формативне приче о деди као о узор-мушкарцу, наслиједио двије велике страсти: страст према језику (који је он с љубављу предавао) и страст према књижевности (коју је и предавао и живио, нарочито народну, коју је веле увијек рецитовао с патосом).

Када сам, као клинац, ничим изазван почео да читам (и аутоматски памтим наизуст) епске народне пјесме и рецитујем их баки, она би рекла: *Видии ћи, и Батрић йокојни је волио десећерац*, што је мени наравно био подстрек да интернализујем још више епских пјесама. На распусту пред пети основне прочитао сам *Горски вијенац* (тешко жабу у воду натјерат') и запамтио добре двије трећине текста напамет. Када нас је наставница књижевности на првом часу упитала шта смо читали преко љета, ја сам изјавио да је задње што сам прочитао био *Горски вијенац*. Она ме је погледала погледом који је говорио да се двоуми да ли је у питању провокација или зафрканција, и упитала ме: *И, шта си збанио из „Горској вијенца“*, на шта сам се ја дигао и бар десет минута декламовао „најљепше одломке“.

Будући да су страсти оно што нас чини људима, уопште није небитно које сте страсти наслиједили (биолошки или социјалним програмирањем) и од кога. Касније се испоставило да се у у мом и деда-Батрићевом случају није радило само о наслеђивању страсти према (књижевности и) језику, него и о баштињењу језика самог. Одрастао сам у уђећењу да *ми у кући* говоримо сарајевским нарјечјем, баш као и сви око нас, и све донедавно нисам допуштао чињеницама да ме збуњују; па сам за сваки од бездрој случајева у којима сви други у Сарајеву кажу једно, а *ми у кући* нешто друго, налазио појединачно задовољавајуће о(д)бјашњење. Тек недавно, када ми је до руку дошла књига Павла Ђоновића *Дим у дим, црногорски народни хумор*, схватио сам да су готово сва наша кућна одступања од колоквијалног сарајевског говора у Црној Гори уобичајена народна језичка рјешења. Испоставило се да су десетине израза и фраза које сам ја доживљавао као *кућизме* или као *наши иди*-

олекӣ (премда би идиолект требао бити индивидуална а не по-родична ствар), заправо одсај некадашњег дединог језичког присуства у *Вили Зори*. Нису, нужно, сви Вилазорци сачували баш све дедине ријечи, фразе и изразе; него више онако *свак йонешӣо, а йонеко свашиӣа*. Чини ми се да је осим мене слабо ико други сачувао његову љубав према народној поезији. Неки носе његов ген висине. Свако шта га је запало.

Књижевност је вјероватно једини медиј путем којега се можете дописивати са претходном генерацијом; и ја, ево, с поносом и почетничким црвенилом (ово ми је први дванаестерац), шаљем деди овај препјев једног од ремек дјела хебрејске књижевности (предмет који ја данас предајем у Израелу), сачињен по узору на тужбалицу сестре Батрићеве у *Горском вијенцу* (ремек дјелу српске књижевности које је деда, кажу, на својим часовима тумачио с посебним мераком), знајући да ће бар он умјети да ужива у игри читавог (осмерац) и поломљеног (четверац) крила тужбалице.

Овим је затворен још један круг, а већ је Архимед лијепо упозорио спољни свијет: *μή μου τοὺς κύκλους τάραττε* (не дијајте моје кругове), па не видим шта би се том његовом узвику могло додати, а да не буде вишак.

Уводна ријеч приповједачева

A. Сефардске приче

A. 1. Приче из давнине

ОШ „Илија Тесавићанин – Пророк”

Исти језик, а не разумију се

Чо'ек снује, ал' Бог одлучује

Златан топуз пара вриједи

Како молитва, садака и добро срце продужавају живот, спашавају од казне и доносе награду

Како Бог никад не одбија добро срце

Их, кад би се од тог умирало

A. 2. Џохалуци или приче о Џохи

Како се Џоха замало оженио

За шта би се Џоха оженио ако не за инат

Алегрија де ла пласа, нувладад ен каза: Чаршији радост, а у кући тмуран

Добар је Џоха, какве су му кћери

A. 3. Цртице из живота

Психоанализа и Ционизам

Поштени наш лопов

Реци ми којим језиком говориш, рећи ћу ти како мислиш

Шуа звани писмо

Женска вјера

Жена и приоритети

Велика фрутутма

Инат

Братство и јединство: сефардско-ашкенаска перспектива

Сарајевска менора

Попис

Стари партизан

Нови стари почеци или *куд који, мили моји*

Социјализам са људским ликом или Шта сам из Чику Јерушалајима (Малог Јерусалима, како Бе

Ха Сефарди зову Сарајево) понио у Велики

Ко за славом потрчи, она би му подјегни; ал', ко је изђегава, е тог слава прогони

Хам риби Елијау Шамула и југословенске часне
сестре
Међ' Истоком и Западом

Б. Три ашкеназије

Живот, вода и нијекање
Јеврејско право и театар
Рабински марифетлуци

В. Једна кудусија

Демократија, љуцка права сва

Г. Једна ташлиханија

Summa theologica tashlihanica

Д. Једна тужбалица

Плач Јеремијин

Ђ. Двије бесједе

Човјек као божански експеримент на тему
вјештачке интелигенције
Ка једном савременијем разумијевању пасхалних
ритуала

Е. Три суданије

Оглед један чој'ка и јунака
Златне ХамаCCлије: јенна народна,
ослобод'лачка и покретна прича
Цихад, цихад, чет'ри ноге, све четири круте

Ж. Једна аутоцензура

3. Три карневалије

Његош је ипак Зеничак
Катил-Комфор растјерије музе
Фунди мунди

И. Један епилог

Што бих себе и на шта сводио

Уводна ријеч приповједачева

Тестијом не можеш захватити цјело море, али и оно што захватиши је море, вели Месневелија Руми. Пишући ову збирку осjetио сам, у магновењу, да знам о чему говори. У ово мало воде, колико је ова тестија захватила с мора умјећа књижевности, утопиле су се све некадашње Сефардске йриче, сада препричане с одстојања од четврт вијека (свако нормалан би се за толико вријеме промијенио, па су и оне; а придружиле су им се и неке које су се тек у потоњих пар година родиле). Староновим Сефардским йричама још давно су се придружиле и три ашкеназије (приче о Јеврејима централне и сјевероисточне Европе), једна кудусија (прича доброг старог Кудус-ефендије), једна ташлиханија (прича из сарајевског српског Вол Стрита) и једна тужбалица (дванаестерачки препјев библијског *Плача Јеремијиној*); а њима двије савремене бесједе у аристотелијанско-рамбамистичком духу, три суданије, једна аутоцензура, три карневалије (прва и потоња од којих су и пародије) и један епилог (у десетерцу).

Због мјешавине жанрова учинило ми се да овом дјелу одредница збрка пристоји боље од одреднице збирка. Неки ликови овог дјела су измишљени (створени техником *јеш мејин*, *creatio ex nihilo*, стварање ни из чега), други су тек до-мишљени (та се техника на хебрејском зове *јеш мејеш*, стварање из нечега), док су трећи скоро скроз стварни (и укључени су у ово дјело техником *йосудба од Боја*). По природи ствари, ови посљедњи мањом су сами стварали и рјешавали своје животне задатке, претпосљедњим сам притицашао у помоћ с времена на вријеме, док сам над првима бдјо док год се не би претворили у самосвојне личности, ликове који даље знају сами. Житија дотакнута овим дјелом су, dakle, хетерогена; док је

поетика углавном моја, приватна. Утолико, наслов *Збрка ријешенх задатака из живоја и љојавике* као да обухвата све битније аспекте овог заједничког предузећа.

Мир с тобом, читаоче!

Аутор, у властито и у име већине ликова

A.
Сефардске приче

A. 1.
Приче из старине

ОШ „Илија Тесавићанин – Пророк”

Будући да је, према библијском казивању, *Елијају аНави*, илити Илија Пророк, узет на небо у ватреним кочијама, испада да он никада није окусио тјелесну смрт. Стога, народ вјерује да Пророк и дан данас обилази свијет, исправљајући неправду и помажући онима који то заслужују. *Ал' хайг' тии заслужи, браћац!* По народном поимању, Елијају је ова улога додијељена све до долaska Месије, који ће једном и заувијек успоставити праведно друштво и чија ће праведна владавина коначно осујетити покушаје народа да владају једни другима. До тада, међутим, у свијету какав је сада, неопходан је неко попут Елијаја. Неко ко ће исправљати ситне и мале неправде. Веће неправде и онако исправља сам Господ Бог, ревизијом алгоритма, сваке три-четири генерације, као што је речено: *Јер сам ја Господ Бог твој, Бог ревнијељ, који иоходим трехе оташаке на синовима до трећеј и до чејзвртој колена, оних који мрзе на мене* (Друга књига Мојсијева 20:5). Посљедњи Елијајуов задатак биће најављивање Месије и његовог Царства, и онда ће се и он *моћ' фатшат' љензије*. Но, како се Елијајуов задатак, захваљујући општељудској неспремности да се божански наум икад спроведе у дјело, растегао као афтара за Тишабеав, по који пут би се деси да пророк узме са собом неког од ученије и пробраније млађарије, к'о ономад Елишу, што би Даничић реци Јелисија, не би ли му неко вријеме правио друштво на његовом све дужем задатку.

Неком згодом, кад је Елијају присуствовао проповиједи коју је негдје одржао млади риби Јеошуа (прије него што се прочуо по цијелом свијету због своје мудрости и учености), младић му се допаде зарад кроткости своје и искреног богочуђења, те га Пророк позва да му се придружи на неодређено

вријеме, што младић с одушевљењем прихвати. Но, Пророк ко пророк, имао је и услов: – *Све ћедај штита радим; никад не ћи-
тај штито радим што штито радим! Као ме ћрви јута нештио ћри-
ујши таш, мо'ши се огма' лијећо сам фатићи' цаде, да ће не морам
ја ђијеради'. Ово није занадије од ћриче, него од непремичној ће-
дања и стапалној ослушкивања. Ко јуно ћрича, ни себе не чује.*

Негдје првих дана риби Јеошуиног шегртовања код Пророка, њих се двојица затекоше у једном малом мјесту у коме чак није било ни преноћишта, јер коме би уопште (осим оних који су се ту родили) пало на памет да пожели да преноћи у том мјесташцу, гдје је и Бог рек'о лаку ноћ. По мезузи причвршћеној на довратак препознаше једну јеврејску кућу, па покуцаше на врата. Отвори им ситна средовјечна жена, која се угледавши странце на кућном прагу у овај позни час (очекивала је мужа који се сваког трена требао вратити са рада), за тренутак збуни; да би одмах потом широм отворила врата и позвала их да уђу. Пророк и његов шегрт уђоше, а жена не зајрачуна за њима врата, придржавајући се правила по коме је жени забрањено боравити са туђим мушкирцима у затвореном простору. Њена ревност одмах измами осмијех на пророкову лицу, и он је запита: – *Добра Јеврејко, имаш ли чиме
йонудиши намјернике?* Риби Јеошуа не могаше да се не зачуди пророковој наметљивости. Прво, знао је да Елијау иначе није био од велика јела, колико гавран може у кљуну донијети, а сад се понашао као посљедња погузија, иако је било очигледно да су домаћини били сиромашни и да су једва састављали крај с крајем. Друго, ученику се чинило да није исправно тражити ишта од жене прије него се муж врати кући. Но, царска се не пориче, а пророчку је порицати још глупље, па риби Јеошуа не рече ништа.

Жена им без оклијевања показа на сто који је већ била поставила себи и мужу. Количина хране на столу једва је достајала за њих двоје, и риби Јеошуа је желио да вјерује да ће Пророк одбити да поједе њихову сиротињу. Но, не лези враже! Елијау сједе за сто, *к'о сви срећни*, и поче да се залаже крупним залогајима, као да никад јео није, мљацкајући и цокћући тако звучно да је риби Јеошуи било неугодно. Након што је смазао обје порције, Елијау упита жену где би се намјерници могли одморити; а она му, гледајући га дубоко у очи и не одговарајући му

ријечима, погледом показа на једину собу и једини кревет који су имали. Пророк се распреми и леже, аман као да је то најубичајенија ствар на свијету; док риби Јеошуа изађе у двориште, видно потресен пророковом безобзирношћу. У то дође и муж с поља, поприлично исцрпљен и уморан, па кад му жена рече да не само да је остао без вечере, коју је дала неким странцима, него да један од та два странца већ лежи у њиховом кревету, док ће они морати спавати на поду, он се спреми да мало загалами, али му она руком затвори уста, шапћући му на ухо: – *Нека, њусии, и ми смо се сийисли, ља немамо ни оно шићо имамо... откако је овај човјек ушао у кућу, ја осјећам као да се неки чвор неће дубоко у мени развезао, и као да... као да нисам више сийиснута, као да се неко у мени исирравио... нећу више да бринем, Бог је велики, ља ако зна намаћ' 'нол'ком лаву, намаћ'е и малом мраву...*

Муж само промрмља нешто о женској неурачуњивости, премда му се мало и свидјела та нова жена, друкчија од његове старе. Стара, наиме, и кад ни од чега не би стрепила, што се ријетко дешавало, стрепила би што не стрепи ни од чега. *Чо'ек, к'о чо'ек*, леже на под и, док си рек'о Шема Јисраел, заспа ко заклан.

Ујутру, кад су Пророк и његов ученик напуштали пар, док се ученик благоглаголиво захваљивао и извињавао у име ободијице, Пророк их удостоји само једне једине реченице: – *Дадојда вам до двије године у ово доба цијела кућа била исиретурана.* Муж заусти да каже дрзнику нешто „лијепо”, држећи до гостове части, као што је гост држао до домаћинове, ако не и мање, али га жена спријечи без ријечи, благим стиском руке. Риби Јеошуа приблиједи к'о креч, али ни он не рече ни ријеч, тако су се наиме били погодили: – *Гледај' – слушај', слушај' – слушај, љитијај' – не љитијај!*

Не прођи дugo, а они дођоше у један нови град. У том граду је живио један богаташ познат по својој шкртости. Пророк се одмах упути његовом дому, аман као да је знао где ће. Богаташеве слуге су имале наређење да сваког ко би се усудио да покуца на богаташева врата тражећи милостињу – отјерају. Клетве и пријетње би они додали о свом трошку, јер се тај газда био окружио људима попут себе, све го праведник и богоуго-

дник. Тако отјераше и Елијауа и риби Јеошуу, све већма ви-
чји и камење мјесто воде за њима просипајући. Пророк и
ученик му стадоше кружити око имања, тачније око зида ко-
јим су велика и пространа кућа и авлија биле опасане. Кад
наиђоше на једно мјесто на коме се зид био нахерио, пријетећи
да падне, ученик помисли да ће Учитељ да искористи слабу ка-
рику у ланцу како би продро до богаташа и одржао му приди-
ку; али, умјесто тога, Елијау се загледа у зид, те зид поче сам од
себе да се оправља и учвршћује, као да му је неугодно што је
уопште био толико пропао. Ученик, све збуњенији дјелима
свог чудног Учитеља, заусти таман да ће нешто рећи, па се
угризе за језик. Илији загриз не промаче, али ни он ништа не
прозбори.

Послије пар дана њих двојица, све тако ходајући, набасаше
и на једну сиромашну синагогу. Тамо су их људи лијепо при-
мили, окријепили и дали им и попутбину, да лакше наставе
својим путем. На растанку, Пророк их благослови ријечима: –
Дабојда један међу вами усјио и свима вам ћлава био. Ученик та-
ман заусти да каже како је пророк штедљивији на благослови-
ма, који га не коштају ништа, него ови људи са храном које
нису имали у обиљу; али се опет присјети погодбе, па опет, шта
ће, оћута.

Након тога стиже наш сретни двојац и до некаквог мјеста
у ком су живјели неки одметници којима се чинило да су узели
правду у своје руке, а заправо су само подебљавали постојећу
неправду. Иако их ови нису нахранили или напојили као они
први, пророк их свеједно благослови, овај пут чак много ште-
дријим благословом: *Дабојда се сваки од вас уздијао над свима
осјајим!*

Риби Јеошуа, који више није могао да трпи Елијауове не-
правде, *нек је стјојући пророк*, стаде сам да бјежи од њега, као
што му је Пророк био рекао на почетку. Елијау похита за њим,
али што Пророк више хиташе, то му шегрт све већма одми-
ципаше. Кад је старац младића, ипак, сустигао (опште је мјесто,
како наше – тако свјетске библистике, да ниједан пророк није
имао Елијауову кондицију), риби Јеошуа поче да виче на њега
иза гласа: – *Какав си ти пророк и какви су твоји аришини? Ти са-
мо ствараш већу нејравду и ђометињу. Оне добре људе којима*

*си оштео њосљедњи залојај из усна, прокле да им све буде ис-
праћурано. Болјом зликовију бесилатно изјади зид, само ћа
учвршићујући у њејовој обијесни. Међу оним добрим сиромасима
блажослови једноја, а међу огметицима све редом. Где тије шту
правда? Одјесим тија ја шак'ој пророка!*

Елијају, ни збуњен ни погођен, крену да објашњава младцу
азбуку пророчког погледа на свијет:

*— Гледај, Јеошуа, сине мој, онај ћар ће смо прво били, кућа им
је још увијек бешчедна јер је жени душа била запрећана. Ја
сам јој само помоћао да разријеши свој чвор, и ћожелио јој
да им за двије године од сад дијеше, које штолико желе, ис-
праћура цијелу кућу. Може ли љејиш? Што се тиче оној
бољаша, обзиг њејовој врти сјоји на једној подземној
хазни једнотијарој цара. Да су, глуво и далеко било, крену-
ли по прављаша онај зид, вјероватно би отворили оно бла-
јо. Може ли тоге? Учвршићивањем зида ја сам само учинио
да блајо не падне у руке зликовцима. Као једном у ону кућу
дође добар ћазда, нека ћа чека, њему је суђено. Што се тиче
људи сиромаха и њиховој јарма, дар то није штраф. Ако се
један издиће над њима, товешће и осјале, а тоге је једна
усјејашна глава која води, штамо је и отиштаја ћолза. Шта је
шту лоше? Истовремено, оним огметицима сам ћожелио
мнојој главешини, ћа да се никад не сложе и да им сваки на-
ум пропадне. Шта је у том добро?*

Риби Јеошуи би мрвен жао што није мало доље гледао, и
мало мање питао. Истовремено, мало му је и лакнуло. *Ма ко-*
лико Пророк имао право – мислио је – ја никада не бих могао да
чиним људима добро, а да они мисле да им ја чиним зло. С тим
*мислима је прегорио шегртовање код Пророка, опредије-
ливши се за каријеру обичног хахама. Својим учењем риби*
Јеошуа је, касније, многим људима учинио добро. Не фали ни
оних који мисле да им је он, заједно са осталим мудрацима,
учинио зло; али то је релативно новија појава. Што се тиче
*Пророка Илије, веле да је он оваквим приступом својим поди-
гао више рабина него ли било који рабински учитељ. Кад*
*једном, ако Бог да, заима ученика подеснијег за онај тежи, про-
рочки, занат – знаће се.*